

Soome fookusgrupp 31.03.2017

Omastehooldaja kodu kui töökeskkond – turvaline ja ligipääsetav

Tiina Autio, Soili Hyvärinen, Erja Kauppinen,
Tuula Mikkola ja Marja Ruotsalainen

norden

Põhjamaade Ministrite Nõukogu
esindus Eestis

Taust

- Projekti eesmärgiks on rõhutada, et kodu on omastehooldaja töökeskkond ja see peab olema turvaline ja ligipääsetav nii hooldatavale kui hooldajale.
- Turvalisus ja kättesaadavus on:
  - Füüsiline
  - Psüühiline
  - Sotsiaalne
  - Majanduslik
- Võrdluses on kolm riiki, Läti, Soome, Eesti

1. Lähtekohaks seadus omastehoolduse toetusest

- Kas omastehoolduse seadus toetab omastehooldaja tööd koduses keskkonnas? Mida saab omastehooldajalt nõuda?
- Vastutus ja kohustused?
  - Omastehooldaja “kohustused” määratakse hooldus- ja teenusteplaaniga
- Õigused?
- Õigus omaenese elule- oleneb sellest, kuidas hoolduskohustus piiritletakse, kas teenused ja toetused lähtuvad pere vajadustest
- Seaduse täitmine on kohalikes omavalitsustes erinev- teenuste saamise kriteeriumid ja toetuste summad olenevad eelkõige kohaliku omavalitsuse võimekusest ja suhtumisest
- Juriidiliselt käsitletakse Soomes omastehooldust nii hooldaja, hooldatava kui töötaja vaatenurgast

- Seadusjärgselt koosneb omastehooldus:
  - Hooldustasu – seaduses kaks kategooriat
  - Teenused – kohalike omavalitsuste viisi erinevad
  - Hooldusvaba – seaduses 2 päeva kuus, asendushooldus kodus või väljaspool kodu, alati ei ole võimalik valida kohta või asutust, selle määrab KOV
  - Omastehooldaja hooldusvaba aja korraldamine ei ole alati selline, mis toetaks hooldatava toimetulekut, sageli vabasid päevi ei kasutata ära!
- Omastehooldus on vabatahtlik valik (seadus ei kohusta hooldama), eelkõige eetiline ja moraalne küsimus
  - Abikaasa hooldus, vanemate või puuetega laste hooldus
  - Omastevaesus, hooldusvaesus
- Perele vajalikest teenustest on võimalik saavutada parim, kui pidada nõu nii perekonna enda kui teenuste korraldajaga. Sel juhul toetavad teenused peret ka tegelikult.
- Omastehooldaja asjatundlikkust ei võeta kuulda teenuste korraldamisel

Hindamine

- Omastehooldus jagatakse alla 18 ja üle 18 aastaste hoolduseks
  - Tegevusvõime hindamine on aluseks omastehoolduse määramisel (sh. Isiku seisundi hindamine - RAI, lapse hooldusvajadus, kognitiivsete funktsioonide häirete hindamine([MMSE](#)), vaimse võimekuse test (algava Alzheimeri haiguse tuvastamiseks - CERAD))
  - Ideaalne on mitme erineva asjatundja kaasamine omastehooldaja pere toetusvajaduse hindamisel
  - Uus on alaealised omastehooldajad (projekt, kus otsitakse Jangstereid/“Youngster“ - nooruk)

- Hoolduskoormuse mõjutegurid: füüsiline, psüühiline, sotsiaalne ja majanduslik koormus seaduses ehk kas seaduses on kohti, kus neile asjadele tähelepanu pööratakse?
  - Seaduses on punkt: "Omastehooldaja peab olema suuteline hooldama" Vajadusel võib küsida arstilt vastavat tõendit
- Koormus:
  - Majanduslik; tööelistel sissetuleku kaotus, probleemid tööellu naasmisel, madal väljateenitud pension, kõrged eluasemekulud (eelkõige pealinnas), teenuste kõrged hinnad, ravimikulud, omaosalus, paljudele on hooldustasu toimetuleku allikaks (vaesuspiir), hooldustasu annab võimaluse osaajaga töötada, kõiki õigusi on tarvis eraldi taotleda ja vajadusi põhjendada
  - Füüsiline; piisav kodu kohandamine ja abivahendid, nende kättesaadavus, omastehooldaja füüsiline koormus (selg, jalad jne), osale liikumine väljaspool kodu raskendatud (planeeringud ei toeta takistusteta liikumist), pikad vahemaad, ühistransport, teenuste kadumine lähipiirkonnast (näit. kauplused, pangad), digiteenused ja automatiseerumine eakatele raskesti arusaadavad, takistavad kättesaadavust, enesemääramisõigus

Koormus:

- Psüühiline koormus; üksindus, unetus, masendus, üleüldine halvasti kohtlemine, sõltuvusained, ravimite väärkasutus, enesehinnangu langus, positiivse minapildi murenemine (armastus, hinnangud, austus), isiklikud ootused (pettumused hoolduses), erimeelsused hooldatavaga, ebakindlus, haigused jne sisendavad hirmu tuleviku ees – puudub lootus tuleviku suhtes, süveneb kartus, et ei jaksata hooldada, hooldatava käitumine, agressiivsus, enese oskamatus tunne, kuigi tehakse kõike parimal viisil, süütunne, probleemid paarisuhtes
- Sotsiaalne koormus; tõrjutus, võrgustiku puudumine (lähedased ja sõbrad kaovad ära), hobid puuduvad, tööelust kõrvalejäämine, internetikeskkonnast eemale jäämine, sh. ei ole raha arvuti ostmiseks

Näide: Seadus omastehoolduse toetusest-kodukeskkond

- Seaduses on punkt: "Kodu peab olema sobiv hooldamiseks"
Professionaalne (tegevusterapeut, sotsiaaltöötaja, hooldustöötaja) tööriühm teeb koduse olukorra kaardistuse seoses hooldajatoetuse taotlemisega. Vaadatakse, kas kodus on tarvis teha kohandusi või vajatakse abivahendeid.
- Omastehooldaja kodus tehakse kohandusi (künniste eemaldamine, ukseavade laiendamine, vannitoa ümberehitus, vannid välja, reguleeritavad lauad). Ümberkorraldused ka majaühistus, elektrilised nupud välisuksele, kaldtee. Selleks on vaja luba ja KOV kannab soetuskulud kui on põhjendatud vajadus.
- Puuetega inimestel on õigus isiklikule abistajale kodust väljapoole. Omastehooldajal on seda aga raske saada.

2. Koduhooldus

- Valitsusprogrammis on koduhoolduse arendamine ja omastehoolduse toetamine.
- Soomes on ühendatud koduteenused ja koduõendus ning räägitakse koduhooldusest. Koduhooldus keskendub hooldus- ja õendusabile. Muud koduabiteenused on jäetud välja (klient hangib ja maksab nende eest ise) näiteks toidu- ja kaubatoomine on nn tugiteenus. Koristusteenust pakuvad erafirmad.
- Kodumajapidamise maksusoodustus toetab erateenuste ostmist ja on kasulik suurema sissetulekuga peredele
- On peresid sh alkohoolikud, kuhu töötajad lähevad paaris, vahel on vaja ka turvatöötajat, kodust olukorda hinnatakse väga täpselt.
- Hooldustöötajad ei või keelduda koju minemast, kuid nad ei pea minema ka üksi.
- Töötajatele on koolitused toimetulekuks raskete klientide ja ohtlike olukordadega
- Suurem osa töötajatest tunneb, et nende tööd ja oskusi hinnatakse
- Kodu võib olla viletsas olukorras, siiski püütakse anda hooldust võimalikul parimal viisil. Selline kodu ei toeta paranemist.
- Koju võib saada ka haiglateenuseid sh operatsioonijärgne hooldus või lõpunipõetus/palliativhooldus

3. Eluasemeteenused

- Esikohal on elamine omas kodus, teenuste või omastehooldja kaasabil
- Võrdleme kodus antavat hooldust teenustemahuka elamisteenusega
  - Mahukas teenustega toetatud elamine on võrreldav kodus elamisega ja inimene võib elada hooldusüksuses elu lõpuni (intensiivsete teenustega elamine = hooldajad ööpäevaringselt olemas)
  - Intensiivsete teenustega elamine tähendab kliendile iseseisvust, individuaalsust, väärikust ja privaatsust
  - Kodusus tähendab igapäevaselt koosolemist, kaasatust ja aktiivset elu, samas ka südamlikku keskkonda, kus klient on kogukonna liige
  - Hoolduses on oluline kliendi, tema lähedaste ja personali omavaheline koostöö
  - Toimimiskultuuri muutus
  - Lähedastel on oluline osa hoolduse kvaliteedi jälgimisel

Jät kub...

- Hoolekandeaasutuses elamine (seadus eakate hoolekandeteenustest lõpetab ja sulgeb järk-järgult hoolekandeaasutusi Soomes)
- Asutustes osutatakse vaid õendushooldust ja meditsiiniliselt näidustatud hoolduskohad (raskelt haiged, meditsiinilisi aparate vajavad ja igapäevaselt arsti järelvalvet vajavad haiged)
- Töötajate koolitus (seadus annab pädevusnõuded), täpne personali arv (0,6 hooldajat ühele kliendile, kindel töö- ja puhkeaeg, 3 nädalat tööd on 114 tundi ja 45 min)
- Töötajate õigused ja vastutus (konfidetsiaalsusnõue, infoturvalisus, õigus manustada ravimeid)
- Töökeskkonnale, vahenditele ja tööohutusele seatud nõuded
- Milline on omastehoolduse ja asutuses pakutava hoolduse suhe?
- Soomes oleneb asutuses hooldus inimese hinnatud teenustevajadusest. Kodus elamist toetatakse võimalikult kaua. Hoolekandeaasutuses elamine maksab riigile ca 43 000 eurot, kodus elamine teenuseid kasutades 23 000 eurot ja omastehooldus 13 000 eurot aastas.

4.Tööohutus

- Kuidas toimib hoolekandeesutustes tööohutus ja millele pööratakse tähelepanu?
- Tööohutusseadus, üle 10-ne töötajaga asutuses peab olema personali hulgast valitud isik, kes vastutab tööohutuse nõuete täitmise eest
- Hoolekandeesutustes on tuletõrje- ja päästekavad, neid kontrollitakse igal aastal
- Kohustuslikud tuletõrje- ja turvaharjutused, koolitused
- Tööohutuse valdkonda kuuluvad ka individuaalne töökaitse (kiusamine töökohal), jõukohane töö, tööjuhendamine
- Töötervishoiuteenused
- Ruumides turvalised konstruktsioonid, tulekaitseuksed, tuletõrje osakonnad
- Kõik materjalid peavad vastama tuleohutusnõuetele
- Omastehooldaja kodus:
- Igas kodus on nõutav tulekahjusignalisatsioon (vingu/suitsuandur). Kodukülastusel pööravad ametnikud tähelepanu mäluhäiretele, suitsetamisele. Paigaldatakse tuleohutusseadmeid, ohukorral automaatselt voolukatkestavaid kohvikeetjaid jne.

5. Terviseedendus

- Kuidas pööratakse tähelepanu omastehoidaja tervisele? Kirjeldatakse seda teenusteplaanis? Ja kes?
- Omastehoiduse seadus sätestab alates 2017 omastehoidajatele tervisekontrolli
- Cope-indeks = mõõdab eaka omastehoidaja jõuvarusid (negatiivsete mõjude, positiivsete väärtuste ja omastehoidajate toetuse kvaliteedi esmane hindamine)
- Omastehoidaja jõuvarudele/ tervisele pööratakse tähelepanu ametnike poolt tehtavate kodukülastuste käigus
- Millised on ennetavad tegevused?
- Mõnes omavalitsuses juhendatud aktiivse liikumise kupongid, jõusaali või ujula piletid
- Helsingi omastehoidajate tegevuskeskuses pakutakse kogemusnõustamist, liikumisharjutusi, aktiivset puhkust
- Ettevalmistus ja esmase teabe kursused = varajane sekkumine, patsiendiühendused
- Kohanemiskursused
- Ühendused ja kogudused toetavad omastehoidaja koormuse jagamist
- Kela(Soome Sotsiaalkindlustusamet) pakub taastusravi